

Történelem és fotográfia A Szent István emlékévé kaposvári riportképei

DR. VARGA ÉVA

A fotográfia immár elismerten nemzeti kultúránk része, történeti és művészeti értéként egyaránt. Noha a közgyűjteményekben óriási fényképanyag halmozódott fel, még csekély számú feldolgozás, publikáció született. A fénykép mint műtárgy az 1980-as évekig – sajnos – nem kapta meg az őt megillető műtárgy-rangot. Ennek elsőszámú oka az, hogy napjainkig él az a téves nézet, miszerint műtárgy csak az lehet, amely – egyediségével, anyagának nemességével, alkotójának elismertségével – unikális értéket képvisel.

1982-ben a „Budapest anno...” kötet sikere azonban már jelezte a történettudomány felismerését: a fényképezés kiterjedése az élet minden területére minőségileg egy új forrástípust teremtett. A '90-es években megjelent, szerényen csak „képeskönyv”-nek nevezett publikációk („A tegnap világa”, „Volt egyszer egy Magyarország”, „Kastélyok és mágnások” „Fénnyel írott történelem”) sora jelzi az új típusú forráskiadványok népszerűségét, egyúttal a fényképek iránti fokozott tudományos érdeklődést.

Nem véletlen, hogy az említett köteteket muzeológusok készítették, hiszen a fényképre, mint történelmi forrásra elsőként a muzeológiai kutatás figyelte fel. A fénykép: forrás. Természetesen saját történetére vonatkozóan is az – a fotográfia, a fotótechnika, a fotóipar, a fotóművészet területén. Az ábrázolt tartalmat vizsgálva azonban a történetírás egyik lehetséges forrásanyaga is. Ahhoz, hogy a fénykép valóban értékévé váljon, a muzeológusnak fel kell tární és publikálni a benne rejlő információt.

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának újkortörténeti osztálya jelentős archív fotógyűjteménnyel rendelkezik. Az anyag revízióval egybekötött tematikus rendezése, számítógépes feldolgozása a 2001. évben vette kezdetét. A rendszerezést végző szakember a képeket egyesével kézbe véve dönt azok forrásértékéről. Figyelmét – természetesen – nem kerüli el, hogy néhány felvételnek ma különös aktualitása van. Így esett a választása az ún. Szent év kaposvári riportképeinek bemutatására.

Az eseményt a gyűjteményben szereplő 5 fénykép örökíti meg. A felvételeket Szatmári Béla és Grábner Gyula készítették, üzleti célból. A képek hamarosan az 1938. június 12-i esemény után, június 25-én, vásárlással kerültek a múzeumi gyűjteménybe. A vételár a kép méretétől és az ábrázolt témától függött. Szatmári 24x18-as képeinek darabjéért 4 pengőt, a 14x9-esért, amelyen Kaposváry György polgármester tiszteletadása látható, 50 fillért fizettek. Grábner 24x18-as képeinek darabja 3 pengőbe került.

A képekkel kapcsolatban a korabeli nyilvántartás – sajnos – kevés információt hagyott ránk, holott Gönczi Ferenc előszeretettel vásárolt ünnepségeket bemutató

fényképeket. Néprajzkutatóként tudta jól, hogy egy népet ünnepeivel is jellemezhetünk. A leltárkönyv sajnos szűkszavúan írja le az ábrázolt témát: Várakozás a Szent Jobb érkezésére; A Szent Jobb bevitele a templomtérre; A Szent Jobb a templomtérén. Bejegyzésre kerültek továbbá a már fentebb említettek: a fényképész neve, a fotó mérete, a megszerzés kelte, valamint a vásárlás ténye.

A nyilvántartásból tehát kiderül: két neves kaposvári fényképész riportfelvételeivel van dolgunk. A néhai fotográfusok bemutatásához már nehéz az adatokat összegyűjteni. A velük kapcsolatos dokumentumok felkutatásakor a szerző már-már úgy vélte hirdetésekön kívül másra aligha lel. Szerencsére azonban élnek még azok közül, akik az egykori mestereket ismerték. Viszsaemlékezésükkel válik árnyaltabbá az összkep.

Szatmári Béláról (1900–1950) a leginformatívabb hirdetés Bereczk Sándor nyug. városi műszaki tanácsos Kaposvárról szóló monográfiájának mellékletében található. Ebből megtudjuk, hogy az első kaposvári fotográfusnál, Langsfeld Mórnál tanulta a szakmát. Az 1859-ben alapított céget a Langsfeld családtól 1918-ban vette át, s nagy ambícióval nyomban munkához is látott. A régi műtermét a kor divatja szerint csinosította, reprezentatívvá varázsolta. A reklám szerint „nagy műgonddal készítette képeit, amelyek mindegyike egy-egy műretek volt.” Az egész megyének dolgozott, szakmai hozzáértését, művészi sikereit az 1920-as évekre oklevelek, érmék tanúsították.¹ A kortárs visszaemlékezéséből kiderül többminden Szatmári üzletvezetési szokásairól, sőt jelleméről is. „Sajnos ő (Szatmári – a szerző megj.) többet adott a külsőségekre, mint a lényegre. Ezt túkrözte már maga az öltözködése, megjelenése, viselkedése is. A jellegzetes művészkalap, amit viselt... Mindig hat centivel szélesebb kalap volt a fején, mint az átlagos embereknek. Skatulyából kihúzott eleganciája, csokornyakkendője messziről felismerhetővé tette. Naponta egy-két órát feltétlenül a műteremhez közeli Korona Kávéházban tartózkodott, ott szerezte meg azokat a kapcsolatait (a város, a megye vezetésével, a helyi előkelőségekkel is megtalálta a nexust), amelyeket az üzleti életben kamatoztatni tudott. Szakmai felkészültsége, tudása azonban már töredéke volt annak, amit elődje, egykori főnöke (Langsfeld Mór – a szerző megj.) tudott.”² Gyűjteményünkben őrzött fényképeinek mennyisége jelzi, hogy az üzletet Kaposváron sokan felkeresték. Műtermi felvételein kívül számos városképet, eseményt örökített meg kamerájával. R riportképeit minden bizonnyal nem a helyi lapoknak szánta. A korabeli helyi napilapok ugyanis a költségek miatt kevés képes illusztrációt közöltek még. A sokféle munkát nem egyedül végezte: „tehetséges, szorgalmas segédjei voltak, akik többet

tudtak, produkáltak, mint ő.”³ Nála tanult pl. a szóban forgó riportképek egy részét készítő Grábner Gyula (1905–1975) is. Rá még sokan emlékeznek. A visszaemlékező szerint szakmai igényesség, alaposág jellemezte őt: „ő volt az, aki azért örökítette meg a néhai Langsfeld-műhely szellemiségét.”⁴ Szakmaszeretete és tudása fiára szállt. Míg az apa elsősorban a műtermi fényképezésből élt, ifj. Grábner Gyula⁵ már hivatásos fotóriporterként szerzett magának nevet. Az apa 1931-ben a Fő u. 17. sz. alatt nyitott önálló üzletet. Egykori főnöke, mestere versenytársa lett.

A Szent István év riportfelvételeit látva a képek többféle történeti forrásértéke tűnik elének. Megelevenedik előttünk az egykori ünnepi pompa és viselet, a rendezvénynek helyet adó régi városkép. Láthatóak a korabeli városi, megyei előkelőségek, akikről képi ábrázolás alig maradt ránk. A képek különleges értéke azonban az a megörökített mögöttes tartalom, amelyet kizárólag az ábrázolt témához fűződő történelmi ismeretek segítségével, többféle forrástípus együttes felhasználásával ragadhatunk meg.

A Szent István-év kaposvári riportképei

Az esemény feltárásának forrásai

A magyar államiság ezeréves jubileuma ismét előtérbe állította államalapító szent királyunk, I. István emlékét. Közismert tény, hogy alakját az utókor mindig az épp aktuális érdekek szerint jellemezte. Mindenki megtalálta benne, amit keresett: bigottság és tettekrekeszség, magyar nacionalizmus, sőt, magyarellenesség is táplálkozott belőle.⁶

1938-ban, halálának 900. évfordulóján a keresztény nemzeti Magyarország egy esztendőn át jubileumot ült, hódolt és ünnepelt. A rendezvények dimenziói a „csonka” hazában az 1896-os millenniumi ünnepek fényét idézték fel. A történetek rekonstruálásához többféle forrás áll rendelkezésünkre. Gyűjteményünkben az emlékévre számos dokumentum – érme, bélyeg, dal, költemény, képeslap, plakát, napilap, a helyi ünnepek riportfelvétele – utal. A 900 éves jubileumra Kaposvár város a nagytemplom Kossuth térre néző oldalán, a templom befalazott déli ajtaja előtt – Lamping József építész tervei alapján – Szent István kútját állíttatta fel.

Miről szólt az 1938-as ünnep?

Annakidején a neobarokk pompával zajló rendezvények, megemlékezések háttérében meghúzódó gondolat a kor sajátja volt: fennmarad-e az évtizedekkel azelőtt kialakult konzervatív, tekintélyuralmi rend, avagy átadja a helyét egy fasiszta diktatúrának. A kérdést élesen exponálta, hogy 1938. március 13-án a német csapatok elfoglalták Ausztriát.

A náci nagyhatalom szomszédsága aggodalmat keltett a társadalom széles rétegeiben, s egyúttal felerősítette a magyarországi feltétlen németbarát elemeket, jelentősen hozzájárult a Darányi kormány kül- és belpolitikájának fokozódó jobbratolódásához.

A gróf Bethlen István vezette konzervatív-liberális elit és az ország függetlenségét féltő erők az alkotmányosságot és az ország szuverenitását hangoztatták. Álláspontjuk eszmei igazolását a Szent István-i tradícióval kívánták alátámasztani. Irányzatukat a katolikus egyház támogatása kísérte.

A jubileumi emlékeztetéseket a fővárosban, az országház előtt tartott szentmise nyitotta meg, amelyet a Hősök teréig tartó Szent Jobb körmenet követett. A király emlékét törvényben örökítették meg, augusztus 20-át nemzeti ünnepé nyilvánították.

Az 1896-os rendezvények fővároscentrikusak voltak s a honfoglalás millenniuma alkalmából megrendezett kiállítások az ország akkori, jellegzetes sokszínűségét tárták a látogatók elé.⁷ „Most”, 1938-ban, elsősorban a politika dominált, s a szervezés jóvoltából a fővárosihoz hasonló látványban volt részük a vidékieknek is. Az ünnepek „főszereplője”, István király ereklyéje, a Szent Jobb ugyanis pazar külsőségekkel kísérve, külön vasúti kocsiban, az ún. Aranyvonattal országos körútra indult.

Az Aranyvonat

A Szent Jobb országjáró körútja nem akármilyen látványosságnak ígérkezett. A vidékiek érdeklődésének felkeltéséről a helyi sajtó gondoskodott. Legelőször a nagyérdemű az Aranyvonat részletes leírásáról olvashatott. Megtudhatták, hogy a szerelvény öt szalonkocsiból áll s mozdonyát cserkoszorú övezte kettős apostoli kereszttel díszítették. A legapróbb részletekig leírták mindazt a ma már bizarrul giccsesnek ható pompát, amely a nagyközönség előtt láthatatlan maradt. A helyi napilap beszámolója szerint az ereklye „méltó elhelyezésére” az első Pullmann-kocsit bizánci stílusú kápolnává alakították. A falakat belül bordó drapériával fedték, a padlót drága szőnyegekkel, a mennyezetet fehér selyemmel borították. A megfelelő fényről rejtett mennyezetvilágítás gondoskodott. Az oldalfalat borító címerek között az Árpád-házi szentek képei mellett a két évszám: 1038–1938.

Szent István ereklyéjét a kocsi közepén piros bársonnyal bevont emelvényen helyezték el. A rázkódástól, lengésektől különleges egyensúlyozó szerkezet védte. A beszámoló szerint országos körúttára az ereklyét a koronázási jelvények másolatai is elkísérték. Az ily módon elrendezett jelképeket rézből készült angyalok vigyázták.

A 12 méter hosszú kocsi külseje ugyancsak számos látnivalóval szolgált. A kocsi aranyozott fedelén a Szent Korona másolatánál négy imádkozó angyal hódolt. A külső falon az ábrázolt szentek nevei mellett István király erényeit az alábbi felirat foglalta össze: „Bölcsesség, hatalom, igazságosság, felelősség”. E fogalmaknak a trianoni Magyarország, 1938-ban különös üzenetértéke volt... (1. kép)

A korabeli újságolvasót arról is tudósították, hogy a Szent Jobbot vidéki körútján a koronaórség vigyázza, menetközben négyen mindig az ereklye mellett állnak őrt. Ugyancsak mindenrová elkíséri Mészáros István

prelátus, érseki helynök, a Szent Jobb öre, aki mindvégig az ereklye mögött foglal helyet. Megtudhatták azt is, hogy a szerelvény szalonkocsiiban az éppen pihenő koronaőrök, a papi asszisztencia és a világi előkelőségek helyezkednek el.

A jól értesült olvasó arról is tudott, hogy maga az Aranyvonat 150 ezer pengőbe került s a készítés ötlete Huszár Károly volt miniszterelnöktől származott. Várakozással tölthette el az a hír is, miszerint az állomásra érkezés pillanatában a közönséget elkápráztatja majd a felnyíló, modern üvegajtó, ahonnan ezüstlépcsőt bocsátanak alá. Azon a Szent Jobb öre lép ki a kocsiból, majd ezüst síneket illesztenek az ajtóhoz, s azon gördítik le méltóságos lassúsággal a Szent Jobbot őrző ereklyetartót.

Az Aranyvonat kaposvári fogadtatása

Az olvasók két héttel előre tudták, hogy az Aranyvonat június 12-én Kaposvárra érkezik majd. Május végén a város vezetőinek szűk köre (dr. Kaposváry György polgármester, Kiss György prépost-plébános, dr. Lehoczky Brúnó és Siposs Kálmán polgármester-helyettesek, dr. Császik István pápai kamarás és Czanyó László közüzemi igazgató) döntött a fogadtatásról. Más városokéhoz hasonlóan nagyszabásúra tervezték. A vármegye és a város díszmagyaros urait felkérték, hogy részvételükkel emeljék a rendezvény fényét, és négyes fogataikat bocsássák a szervezők rendelkezésére. Terveik szerint a Szent Jobb vonulási útvonalát zászlókkal, virágokkal díszítik fel majd. Az ereklyét a plébániatemplomban helyezik el, amely a 13-ra virradó éjszakát Kaposváron tölti, s innen az Aranyvonattal Pécsre szállítják. A képviselőtestület pedig az ünnepi alkalomból rendkívüli díszközgyűlést tart.

Mintegy kilenc nappal a várva várt esemény előtt megérkezett a hivatalos értesítés: az Aranyvonat június 12-én, vasárnap este, 20 óra 57 perckor érkezik Kaposvárra, másnap, hétfőn reggel 7-kor indul tovább Pécsre. A hír nem kis riadalmat keltett a rendezvényt előkészítő városatyák és egyháziak körében. A polgármester és a prépost-plébános azonnal kapcsolatba lépett telefonon a budapesti és esztergomi illetékesekkel, kérve, változtassák meg a menetrendet. Az ereklye éjszakai fogadtatását méltatlannak tartották, s felmerült az is, hogyha nem sikerül az ereklyét fényes nappal fogadni, akkor inkább lemondanak az eseményről, sem hogy az alkalmatlan idő, környezet révén országos visszhangja legyen egy esetleges rosszul sikerült fogadtatásnak.

A közbenjárás eredményes volt, az Aranyvonat menetrendjét megváltoztatták. Az előrejelzés szerint június 12-én, vasárnap 9 óra 35-kor érkezik a kaposvári pályaudvarra, majd 12 óra 25-kor indul tovább Gyékényes felé.

Június 9-én az Uj-Somogy olvasója „Fejedelmi pompával fogadja Kaposvár a Szent Jobbot” címmel immár a fogadtatás részletes terveiről olvashatott.

A vasúti pályaudvaron a megye díszmagyaros urai, a tisztikar, a hivatalok vezetői és azok feleségei, vala-

mint a díszszázad fogadják az Aranyvonatot. Az iskolák növendékei, a testületek, küldöttségek és a lakosság a gr. Tisza István (ma: Dózsa György u.) és a Fő utcán helyezkednek majd el. Az ereklye megérkezésekor dr. Kiss György prépost-plébános szentbeszédet mond, amelyet mikrofonok fognak közvetíteni.

Az ereklyét a Tisza István és a Fő utcán át a Kosuth térré viszik, ott díszes emelvényen helyezik el. Elképzelések születtek a térré való bevonulás sorrendjéről is: leventék, cserkészek, magyarruhás lányok, képviselők, frontharcosok, katonai díszszázad, apácák, papság a Szent Jobbal, három kanonok, a Szent Jobb öre, dr. Rott Nándor képviselője, a törvényhatóság és a város díszmagyaros urai, az állomás- és ezredparancsnok, díszruhás hölgyek, tisztikar, a hatóságok képviselői, a fentiek feleségei és végezetül a közönség. A téren a bazárnál felállított oltnárnál a prépost-plébános tábori misét celebrál, majd Bornemissza Géza miniszter beszéde következik, a közönség pedig elvonul az ereklye előtt. Az állomásra való visszakisérés hasonló díszes formában fog megtörténni.

Az ünnepi alkalomból a rendezőség kérte a város közönségét, hogy a házakat lobogózza fel, az ablakokat virággal díszítse, az erkélyekre pedig szőnyeget helyezzenek el. A polgármester körlevelet intézett a városi hivatalvezetőkhez is, hogy a körmenet mind díszesebbé tétele érdekében vegyenek részt az eseményen a hivatal valamennyi tagjával egyetemben. Ily módon a szervezők mintegy 20 ezer fő érdeklődésére számítottak, annál is inkább, mivel a környék községei közül többen (pl.: Szentbalázs, Somogyárd, Csököly, Somogyacsa, Buzsák) is jelezték, hogy a rendezvényen való elhelyezésüket kérik. A vonattal csoportosan érkező vidékiek ez alkalomból egyébként 33 százalékos vasúti kedvezményt kaptak. Tudatták azt is, hogy az állomástól az ereklyét nem négyes fogaton szállítják, hanem karinges papok fogják a vállukon vinni.

A bevonulás legapróbb részleteit is megvitaták. Pontos hierarchia szerint megállapították a körmenet résztvevőinek sorrendjét.

Tudatták, hogy a Szent Jobb a főtéren 11 óra 50 perccig marad, innen ugyanazon az útvonalon a vasútállomásra viszik majd. A lakosságot tájékoztatták az útlezárásokról, a felvonulók pontos elhelyezéséről, megnyugtattak mindenkit afelől, hogy az elhangzó beszédek hallani fogja majd, hiszen azokat megafonnal kihangsúlyozták majd. Értesültek arról is, hogy az Aranyvonattal érkezik a Szent Jobb őrzője, kísérője, Mészáros István egri helynök, 16 kormányzói testőr, 4 szerzetes és Bornemissza Géza iparügyi miniszter is.

A szombati légvédelmi gyakorlat után...

Kaposvár 1938. június 12-én, az előző napi, elsötétítéssel légvédelmi gyakorlat után, – amelyről az újságíró úgy áradozott, hogy „acélmadarak szálltak el... a békes város felett” – a nemzeti ereklye fogadására ünnepi díszbe öltözött. 8 óra körül már sűrű rajokban özönlött a nép az állomás felé. Az ünnepségen nemcsak Kaposvár lakossága, hanem az egész vármegye közön-

sége képviseltette magát. Idős résztvevők tanúsága szerint a Szent Jobb fogadtatása káprázatos volt, valamennyiük számára emlékezetes maradt.

A részleteket a korabeli sajtótudósítás és a fénykép-felvételek alapján idézzük fel. A vasútállomás homlokzatán piros-fehér-zöld nemzeti, kék-sárga megyei és városi zászlók omlottak alá, a peront zöld fenyőfűzérrel díszítették. A nagy várócsarnokon át az utcától a harmadik vágányig piros szőnyeg vezetett. A szőnyeg mentén, zöld babérfák mellett, díszruhás megyei hajdúk álltak díszőrséget. Az állomás előtti téren, tetején a szent korona ábrázolásával díszkapu állt, a Tisza István utcában beláthatatlannak tűnő embertömeg zsúfoltott össze.

Az állomás peronja is hamar benépesült. (2. kép) A papok fehér karingben, a szerzetesek barna kármzsában, az apácák egyszerű kékben vonultak fel. Majd mind sűrűbben érkeztek a helyi közélet szereplői díszmagyarban, zsakettben, formaruhában. Állami hivatalok, hatóságok, testületek, közületek, vallásos alakulatok képviselőit rendezték sorba a fáradhatatlan szervezők. A peron eseményeiről, ahol pazar díszmagyarok, atillák, zsakettek, ünneplő feketék olvadtak össze a várokozásban, dr. Biczó Ferenc leánygimnáziumi tanár tájékoztatta hangszórón a közönséget.

A középkort idéző díszruhák látványától elragadtattott, pontos hierarchia-tudattal rendelkező újságíró szerint a „prémek, menték, forgók, fővegek, tollak, kardok, sarkantyuk, csillogó nagykeresztek, érdemrendek, csizmák, gombok és zsinórok tarka összevisszaságán ugrált a szem s szárnyalt a képzelet vissza a múltba...”. Véleménye szerint e letűnt századok dicsőségét idéző látvány tette történelmivé, emlékezetessé és jellegzetesen magyarrá a Szent Jobb fogadtatását. A „történelmi galériát” – a lelkező újságíró szerint – a vármegye első emberei, nagybirtokosai, országgyűlési képviselői mellett a város polgármestere, az OTI és a Hitel-szövetkezet vezetői alkották, akik mellé a papság sorakozott fel.

A peronon a piros szőnyeg jobb oldalán állt a katonazenekar, balra a rohamsisakos, szuronyos díszszázad. A katonától balra a díszmagyaros hölgyek és urak, a papság, a közéleti notabilitások, hivatalvezetők, vitézek, frontharcosok, rokkantak, leventék, a Szociális Misszió, a zsidó hitközség és a cserkészcsapatok kaptak helyet.

A menetrend szerint érkező Aranyvonat láttán a zenekar a Himnuszra, majd a magyar imára zendített. Majd a már ismertett ceremónia szerint a káplánok leemelték a Szent Jobbot az emelvényről, melyet 16 alabárdos koronaőr kísért.

A rendezőség hordozható katonai rövidhullámú rádió adta ki rendelkezéseit. S a polgármester rövid beszéde után a karinges papok vállukra emelték az ereklyét, melléjük sorakozott négy díszmagyaros úr – dr. Kaposváry György polgármester, gr. Festetics Domonkos országgyűlési képviselő, gr. Zichy Domonkos követségi titkár és Márffy Elemér földbirtokos (vezetésével alabárdos koronaőrök és a megyei hajdúk sorfala között megindult a körmenet a Kossuth tér felé. (3. kép)

A feldíszített Tisza István utcában az előkelőségekhez csatlakozott a közönség, köztük a népviseletben pompázó környező falvak népe. A menet ősi magyar egyházi énekeket énekelt a levante- és a katonazenekar kíséretében. A Fő utcán a résztvevőket ugyancsak díszes utcakép fogadta. A vármegyeháza (jelenleg az épület múzeumunk otthona) homlokzatát ezúttal fehér szegfűből kirakott kettős kereszttel díszítették, az erkélyt ősi zászlókkal, értékes szőnyegekkel, zöld cserfalom-fűzérrel, színes virágokkal rakták teli.

Fél 11-kor érkezett a menet a plébániatemplom elé. A nemzeti ereklyét a tér keresztvonalában álló emelvényre tették. (4. kép) Mellette díszőrségben a város részéről a polgármester, a megye részéről pedig gr. Festetics Domonkos állt. (5. és 6. kép) A templom előtti széksoron a díszruhás hölgyek és urak, a tisztikar, valamint a polgári előkelőségek foglaltak helyet. A katonazenekar és a díszszázad a Korona Szálló (a mai Hotel Kapos helyén lévő épület) előtt sorakozott fel. Az ún. bazár tetején lévő táborigyűlési helyén dr. Kis György prépost-plébános fényes papi segédlettel szentmisét mondott. A mise alatt a közönség négyes és hatos sorokban vonult el a Szent Jobb előtt. A résztvevők számát mintegy huszonezer főre becsülték.

Fél 12-kor a rendezvény fő szónoka, az iparügyi miniszter lépett a mikrofon elé. Beszédét a sajtó teljes egészében közölte, az aktuális mondandót dőlt betűvel emelte ki. Eszerint Bornemissza Géza beszédéből a kortársak szerint két dologra tevődött a hangsúly: egyrészt az ország függetlenségének megőrzésére, („A szent király a kereszténység és a modern kor szellemének átvételével nem engedte nemzeti függetlenségünket kétségbe vonatni...”) másrészt a nemzeti összefogásra buzdítva a Szent Jobb kiáradó eszme az egykori dicső „Nagymagyarország” helyreállításához nyújt erőt.

Az ünnepség a Himnusszal részben befejeződött, a városháza kistermében hideg büfé várta az előkelő vendégeket.

Háromnegyed 12 után a menet ismét felsorakozott lassú méltósággal kísérté vissza az Aranyvonathoz a Szent Jobbot.

A politikai mondandójának második része már előzetesen felvetődött a propagandában. A sajtó hangsúlyozta, hogy a Szent Jobb országos körútja alkalmából rendezett emelkedett szellemű ünnepségek során újjá kell születnie az ország népének, felvérteződnie azokra a nehéz napokra, amelyek a közeljövőben várnak a magyar nemzetre, azaz fel kell készülni a háborúra, a területrevízióra. (Ld. erről például Erdélyi József cikkét az Uj-Somogy 1938. június 2-i számában, melynek retorikai fordulatai ugyancsak jellemzőek: „Szent István ereklyeként ránk maradt Jobbja rázza fel a magyarság lelkiismeretét, mert a nép, a Nyugat megmentője, nem tűrheti, hogy fajtatestvéreink milliói gyötrődjenek idegenek rabigája alatt ... e nép meg fogja állni a helyét akkor is, ha saját érdekeit kell megvédeni, mikor visszaköveteli az ezeréves haza leszaggatott részeit. A Szent Jobb ennek érdekében végez missziót.”)

Epilógus

Az 1938-as ünneplés korabeli üzenetét a történelem értékelte át. Elég hozzá a közismert tényeket sorolnunk.

Az első világháborút lezáró béke csak átmeneti fegyvernyugvásnak bizonyult. Trianon igazságtalansága olyan nemzeti megaláztatásokat és szociális terheket okozott a legyőzött országnak, amely a nemzedékeket itatott át a revansizmus és a szociális radikalizmus eszméivel.

Az 1930-as években a gazdasági talpra álláshoz szükséges piacot és a magyar területrevíziós igényeket is a német vezetésű Közép-Európa látszott biztosítani. Az 1938-ban mozgásba lendülő náci Németország először a nyugati hatalmak egyetértésével felbontotta Csehszlovákiát, majd a térség másik nagyhatalmával,

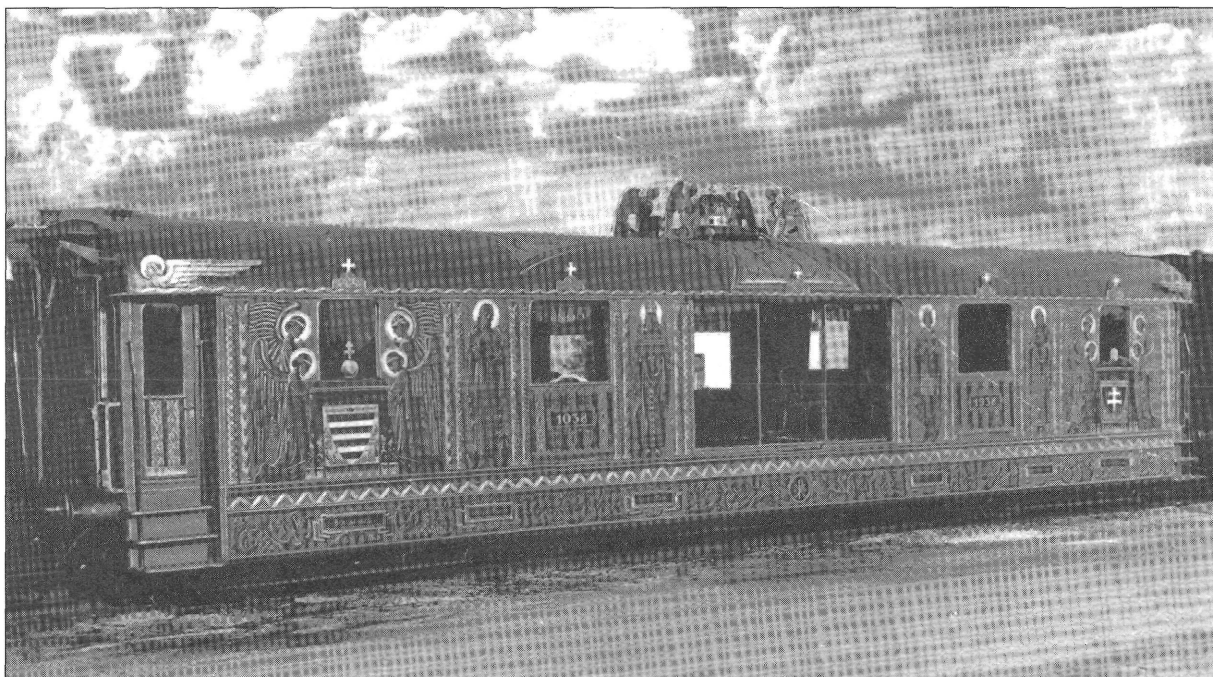
a Szovjetunióval a Keleti-tengertől a Balkánig nyúló térséget érdekszférákra osztotta fel. A magyarországi területrevízió sikerei az országot a német érdekszférához illesztették. Felhasználni a németek támogatását a területrevízióhoz, s megszerezni ehhez a nyugati nagyhatalmak támogatását is. E kettős politikának csak rövid ideig volt esélye. Vitatott, hibás lépések sora vitte tovább az országot a politikai kényszerpályán. A mélypontot az ország német megszállása, a nyilasok hatalomátvétele jelentette.

Az első világháborút lezáró békerendszer feltörési kísérlete óriási veszteségekkel járt. A magyarság ismét a területi-igazgatási széttagoltság állapotába kényszerült. Trianon sokkját újabb megaláztatás követte: felelősség a fasiszta hatalmak melletti háborús részvételért. S mindez az ország tartós katonai megszállásával párosult...

Jegyzetek

- 1 Ez utóbbiról további információt az országos magyar fotós szaklapokból meríthetünk. Ez azonban témánk szempontjából most mellékes. Szatmári Béla fényképész díjainak, okleveleinek számbavétele még további kutatásra vár.
- 2 Varga Éva: „Most repül a kismadár...” Beszélgetés Király J. Bélával a fényképezés történetéről. = Múzeumi Tájékoztató. 1991. 2. sz. 14. p.
- 3 Uo.
- 4 Uo.
- 5 Grábner Gyula ifj. (1926–1988) – a Somogyi Néplap szerkesztőségének volt a fotóriportere 1958. április

- 15-től 1978. április 18-ig. Évtizedekig dolgozott egyedül, a hét hat napjából öt napig járta a megyét. 1978-ban szívinfarktus miatt rokkantnyugdíjba került. Nyugdíjasként is – napi négy órában – egészen 1980-ig dolgozott a szerkesztőségben. A kaposvári Keleti temetőben van eltemetve.
- 6 Erről ld. Hóman Bálint és Györffy György vonatkozó munkáit!
- 7 Varga Éva: „Vidéki porfészek” a századfordulón. = História. 1996. 5-6. sz. 49-52. p.

1. kép. Az országjáró Szent Jobb aranyvonata.
Képeslap. Az MTI Magyar Film Iroda kiadása a Szent István jubileumi év alkalmából. 1938.

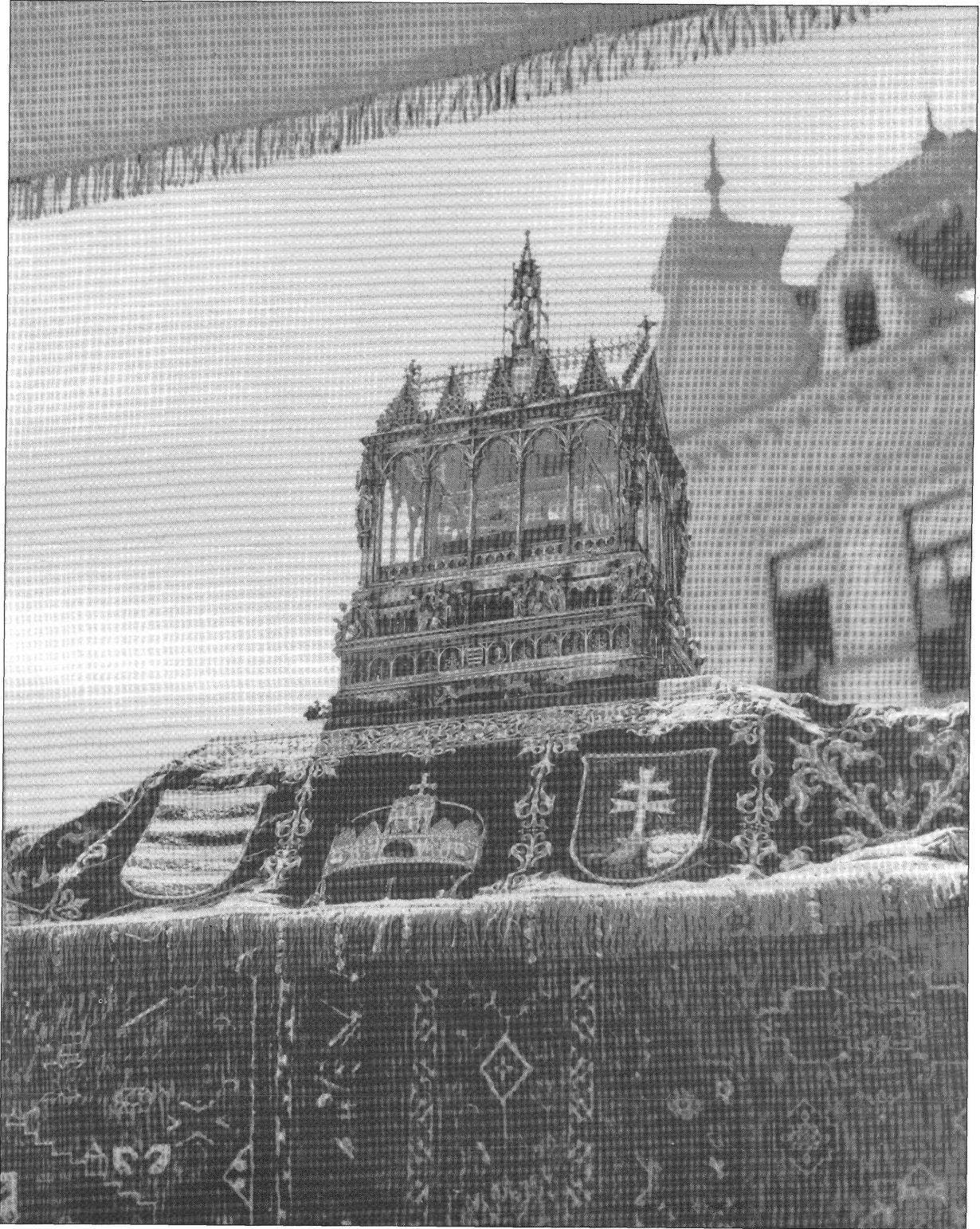
2. kép. Az Aranyvonat kaposvári fogadtatása

A kaposvári vasútállomás peronján tömegek várják a Szent Jobb érkezését. A harmadik vágányig húzódó piros szőnyegen a civil ruhás urak mellett valószínűleg dr. Kiss György prépost-plébános látható (Grábner Gyula felvétele, 1938. június 12.)

3. kép. A Szent Jobb a Fő utcán át a Kossuth térre tart.

Az ereklyét karinges papok viszik a vállukon alabárdos koronaőrök kíséretében. A Szent Jobb mögött gróf Festetics Domonkos országgyűlési képviselő halad (Szatmári Béla felvétele, 1938. június 12.)

4. kép. A Szent Jobb az ereklyetartóban a kaposvári nagytemplom előtti téren.
A kor szokása szerint perzsa szőnyegekkel díszített emelvényre került. Az ereklyetartó alatti drapériát az Árpádsávós címer, a szent korona és az apostoli kettős kereszt díszíti. (Szatmári Béla felvétele, 1938. június 12.)

5. kép. A Szent Jobb mellett díszőrségben Kaposváry György polgármester áll.
(Szatmári Béla felvétele, 1938. június 12.)

6. kép. A Szent Jobb mellett díszőrségeben gróf Festetics Domonkos országgyűlési képviselő.
Az ereklye mögött, az ún. bazár tetején az alkalmi tábori oltár látható. (Grábner Gyula felvétele, 1938. június 12.)

History and photography

The report photos of the St. Stephen memorial year in Kaposvár

ÉVA VARGA

The Historical Department of the Somogy County Museums houses a notable collection of archive photos. The computerised recording of the material started in 2001. Some photos bear with special actuality today. The 1000-year jubilee of the founding of Hungarian State brought forth the figure of King Stephen I., the founder, with great intensity.

All festivities take place according to the age and community in which they are held. The author selected with intuition those photos from the archives, which define the national consciousness and self-esteem of this small group of people living in the Carpathian Basin. After the verification of the sources, the author gives an account of the wide range of usage of the

photos. Accordingly, the special value of these report photos lies in the festivities, that is the innermost content recorded, which can be understood only by the historical knowledge attached to the given theme, with the simultaneous use of a number of sources.

After the description and analyses of former events, the author stresses that during the 1938 festivities the emphasis was placed on 2 things - to retain the nation's liberty on one hand, and upon a nation-wide collaboration for a successful territory revision of the dismembered country on the other.

The messages of the 1938 festivities were reevaluated by history, which is summed up in the epilogue of the study.

